

Kerstmis

In het midden van de vierde eeuw werd te Rome jaarlijks aan het einde van de decembermaand de geboorte van Christus gevierd. In de daarop volgende eeuwen breidde de viering van dit feest zich uit naar Afrika, naar het Oosten, naar het Westen. Dit feest betreft een heilsfeit, dat vroeger in andere landen rond de Middellandse Zee ook op 6 januari gevierd werd. De Romeinse viering werd allengs belangrijker: had de christenheid van toen een behoefte om het 'begin van het christendom' te articuleren? Of was het een kerstening van een lang bestaand populair feest rond winterzonnenuwende?

Waarschijnlijk zijn beide typen van redenen relevant om het ontstaan van het kerstfeest te verklaren. Volksfeesten beïnvloedden de mystagogie van Kerstmis, zodat de gelovigen hun Heer als de ware zoner der gerechtigheid, als het nieuwe licht, als het zichtbaar worden van God beschouwden. Ook is waar dat Kerstmis zelf weer volksgebruiken in het leven riep, zoals de kerstspelen, de kerstliederen, de kerstkribbe en het kindje wiegen. Maar er zijn nog veel meer kerstgebruiken waarvan de oorsprong in nevelen gehuld is, zoals de kerstboom, het kerstbrood, het kerstdiner, de rode kleur, de geschenken en dat hele kerstgevoel, dat

velen van ons rond die tijd overvalt. Ik zwijg nog maar van de uitwassen van de laatste decennia zoals de kerstman, Santa Claus, het span rendieren en de plastic raamdecoraties. Ook al siert juist deze kerstfranje aan het einde van deze maand de winkelstraten van Rio de Janeiro, Kinshasa, Caïro, Bangkok of Jakarta, zoals dat ook geldt voor Melbourne, Ottawa of Stockholm. Kerstmis globaliseert, zoals Coca Cola, McDonald's, Philips, Lego of Honda wereldwijd merken zijn. Merken horen bij een bepaalde levensstijl en drukken andere merken weg. Zo drukken Jingle Bells, mistletoe, arrensleden en kerstman het Sinterklaasfeest en het Drie-

koningenseest weg. Het geglobaliseerde en vercommercialiseerde kerstfeest hoort bij die globale westerse levensstijl, die tot stand komt op een vrije markt van producten, diensten, merken en waarden. De vraag is of we hier tevreden mee moeten zijn. Overheerst het commerciële kerstfeest niet de theologische betekenis en de publieke betekenis? Het gaat zowel om een gedachtenis aan de Menswording alsook om die midwinterperiode van kerstceces, waarin families en vrienden elkaar vinden en waarin Europeanen zich guller dan anders tonen voor de behoeftigen in de samenleving. De kerkelijke viering van Kerstmis krijgt

Prof.dr. E.J.J.M. Kimman

thans vrij behoorlijke aandacht. Het is de dag dat zeer velen de deur van de kerk weten te vinden. Dat is voor predikanten, voorgangers en geestelijken telkens een prachtige gelegenheid om verwelkomend en ontvankelijk te zijn. Houdt daar de kerkelijke hemoecienis op? Is de rest van Kerstmis overgeleverd aan het spel van commerciële krachten, afgezien van de toespraak van de Koningin en de welgemeende kerstgave voor de behoeftigen? Maakt het kerstfeest ook niet deel uit van de Nederlandse cultuur? Heeft de overheid hier een taak? Het individuele recht op belijdenis en expressie van de godsdienst mag blijkens de Grondwet en het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens (EVRM) worden uitgeoefend 'samen met anderen' en omvat niet alleen de beleving van de godsdienst, maar ook de toepassing daarvan in het maatschappelijk leven. Met name het EVRM is terzake ruim geformuleerd, ruimer dan onze Grondwet, die door het EVRM overigens wordt *overruled*. Zoals godsdienst is ook cultuur verindividualiseerd. De vrijheid, oorspronkelijk gegeven aan kerkgenootschappen of culturele genootschappen om zich te manifesteren, is praktisch veranderd in een individueel recht op belijdenis en expressie. Er staat in onze Grondwet te weinig over cultuur om onze 'public holidays' te beschermen. Het is gemakkelijker voor de overheid tastbaar cultureel erfgoed te beschermen dan de Nederlandse cultuur. Godsdienst en cultuur worden gedragen door instellingen. De Grondwet van 1983 heeft de financiële banden van de staat met de musca, toneelgezelschappen en andere instellingen van cultuur verzwakt bij de privatisering van deze instellingen. Het ziet er niet naar uit dat de overheid weer een erg

actieve rol in ons culturele landschap zal gaan spelen. Wie dan wel? Volgens het onlangs gepubliceerde RKK/KRO-onderzoek 'God in Nederland: 1966-1996' worden de kerken minder belangrijk in het persoonlijke leven van de Nederlanders. Wel worden de kerken voor het publieke leven belangrijker. De onderzoekers stellen dat de kerken publieke instellingen worden, die er niet primair zijn ten behoeve van het geloof van de leden maar die er zijn als ideële instellingen met een functie in het publieke leven. Het zijn nuttige instellingen geworden in de betekenis van de vroege negentiende eeuw. Kunnen de kerken de publieke kerstfeest beïnvloeden? Alleen kunnen de kerken dat zeker niet. Het kerstfeest en de overige christelijke feestdagen dienen ook in het openbaar beschermd te worden. Als hier geen taak ligt voor de nationale overheid, dan zou het initiatief maar moeten uitgaan van onze gemeentebestuurders. De christen-democratische fracties in gemeenteraden kunnen daartoe een bijdrage leveren. Op welke wijze? Dan zouden we te rade kunnen gaan bij de geschiedenis: publieke manifestaties kerstenen en heilsfeiten op een christelijke wijze markeren. De viering van de geboorte van Christus heeft een stempel van onze cultuur gekregen, zoals ook onze cultuur een christelijk stempel draagt. Een renovatie van het publieke kerstfeest is dus cultureel en catechetisch belangrijk.

Prof.dr. E.J.J.M. Kimman

In de column geven de leden van de redactie hun persoonlijke opvattingen weer. Zij hopen daarmee een aanzet te geven voor reflectie of debat.